

Innst. 400 L

(2010–2011)

Innstilling til Stortinget fra energi- og miljøkomiteen

Prop. 88 L (2010–2011)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om endringer i friluftsloven og straffeloven

Til Stortinget

Sammendrag

Regjeringen foreslår i proposisjonen endringer i lov om friluftslivet av 28. juni 1957 nr. 16 (friluftsloven). Endringene har bakgrunn i St.meld. nr. 39 (2000–2001) Friluftsliv – Ein veg til høgare livskvalitet (friluftsmeldingen). Formålet med endringene er å styrke allemannsretten slik at det blir lettere for befolkningen å få tilgang til og oppleve naturen og benytte seg av den retten de allerede har.

Om ferdsel mv.

Det foreslås i proposisjonen endring i § 1 a om hva som forstås som innmark og utmark, hvor skogplantefelt gjøres om fra innmark til utmark. Departementet viser til at fordi det differensieres mellom ferdsel til fots på den ene siden, og ferdsel med hest, sykkel, kjelke eller liknende på den andre, skiller bestemmelsene om ferdsel på vei eller sti ut i en egen § 3 a.

Forslaget innebærer en utvidelse av ferdselsrett på sti i innmark. Loven foreslås nå også å omfatte ferdsel til fots på all sti. Bakgrunnen for å innta bestemmelse også om ferdsel til fots i lovteksten, er at det er ønskelig å lovfeste denne ferdselsretten samtidig som man lovfester ferdselsrett med hest, sykkel, kjelke eller liknende.

Departementet legger til grunn at den som benytter seg av denne ferdselsretten i de fleste tilfeller har til hensikt å ta seg videre i den utmarken som det føres til, og at man da i mange tilfeller er avhengig av

veg eller sti i utmarken for å komme videre, men dette er ikke formulert som et krav i lovteksten.

Med opparbeidet sti menes en ferdselsåre der det er gjennomført mer eller gjerne mindre omfattende terrenginngrep som f.eks. påkjøring av grus/pukk, klopping av bekk eller legging av planker over myr, for å lette ferdselen og ev. hindre skader på omkringliggende natur/dyrket mark.

Departementet foreslår en hjemmel i § 3 a tilsvarende § 3 tredje ledd – om å forby ferdsel over hage, plantefelt osv. som er egnet til å volde nevneverdig skade – til også å omfatte ferdsel på veg eller sti i innmark. Dette vil gjøre det mulig for eier eller bruker å forby slik ferdsel, for eksempel dersom en slik strekning, veg eller sti er spesielt sårbar for ferdsel, eller dersom næringsutøvelse i visse situasjoner konkret vil medføre at allmennhetens ferdsel kan volde nevneverdig skade.

Allmennhetens høstingsrett og retten til plukking av multer

Departementet viser til at høstingsdelen av allemannsretten ikke er lovfestet, men følger av sedvane rett og av straffeloven – som er vedtatt endret, men ikke satt i kraft. Bestemmelsen er i proposisjonen omtalt ut fra gjeldende rett.

Plukking av multer er omfattet av den alminnelige høstingsretten, men underlagt følgende begrensninger: I Nordland, Troms og Finnmark fylker kan ikke multene på muldebærland plukkes dersom eieren eller brukeren uttrykkelig har forbudt det, og der hvor det ikke er forbudt å plukke dem må de fortæres på stedet. Regelen er ikke i veien for at grunneier kan tillate plukkere å ta med seg bærene, slik at de ikke må fortæres på stedet. For resten av landet kan multene plukkes fritt og det er ingen krav om at de må

fortøres på stedet, og de kan altså tas med vekk fra der de er plukket.

I Finnmark har fylkets innbyggere en særlig rett til å plukke multer på Finnmarkseiendommens grunn, jf. finnmarksloven.

Departementet viser til at for å klargjøre rundt begrepet «muldebærland» foreslås det en ny bestemmelse § 5 i friluftsløvsloven, og som må ses i sammenheng med friluftsløvsloven § 19 om forholdet til andre lover, slik at utøvelse av høstingsretten ikke kan skje i strid med annet lovverk, herunder naturmangfoldloven eller fredningsvedtak. Dersom man foretar en høsting som overskrider høstingsretten i § 5 kan man straffes for underslag, naskeri og tyveri etter de alminnelige bestemmelsene i straffeloven.

Departementet viser til at spørsmålet om et areal er innmark eller utmark følger av lovens definisjoner, og i tvilstilfelle etter en skjønnsmessig vurdering i det enkelte tilfelle, der også lokale forhold kan få betydning. Rett til høsting etter sedvaneretten og straffeloven er nært knyttet til rett til ferdsel etter friluftsløvsloven.

Rasting og telting

Departementet viser til forbudet i § 9 mot å telte nærmere enn 150 meter fra bebodd hus eller hytte. Det foreslås i proposisjonen ingen lovendring angående dette, men det opprettes en forskriftshjemmel for å kunne tillate telting nærmere enn 150 meter fra bebodd hus eller hytte i kystnære områder.

Ferdselsretten

Det foreslås i proposisjonen å utvide forbudet mot å vanskeliggjøre lovlig ferdsel ved stengsel eller på annen måte, til også å omfatte vanskeliggjøring av lovlig opphold, bading og høsting. Her behandles også forslaget til endringer i § 19 om forholdet til andre lover.

Utøvelsen av allemannsretten hindres i dag av stengsler og skilt, og det er behov for å endre ordlyden slik at alt lovlig opphold, bading og høsting likestilles med lovlig ferdsel. Departementet foreslår i proposisjonen også noen språklige endringer – og som ikke medfører materielle endringer – av bestemmelsen i § 13. Dette gjelder både for overskriften og for selve lovteksten.

Det foreslås å innføre tvangsmulkt dersom ikke stengsler og forbudsskilt som er til hinder for lovlig ferdsel, bading, opphold og høsting, fjernes.

Friluftsgorganenes arbeidsoppgaver og forholdet til forvaltningsloven

Det foreslås i proposisjonen endringer knyttet til friluftsgorganenes arbeidsoppgaver og forholdet til forvaltningsloven.

Departementet vil gjennom forskrift med hjemmel i friluftsløvsloven § 23 gi utdypende bestemmelser til reglene om overføring av nye forvaltningsoppgaver til fylkeskommunen.

Delegering til organisasjoner

Det foreslås en lovendring som gir kommunen myndighet til å gi rett til inngrepsløyve til organisasjoner, dette er ved dagens ordlyd forbeholdt departementet, delegert til Direktoratet for naturforvaltning. Lovendringen medfører at kommunen kan gi rett til inngrepsløyve til lokale organisasjoner, og departementet til regionale organisasjoner – men kun til ett og ett bestemt tiltak. Kommunen kan ikke på generelt grunnlag delegere slik myndighet til organisasjoner.

Departementet viser til at hensikten med å legge slik hjemmel til kommunen er å la det være opp til kommunens skjønn hvorvidt de gir rett til inngrepsløyve til organisasjoner eller ikke.

Frivillige avtaler

Tiltak og inngrepsløyve for å lette ferdsel i utmark – beskrevet i § 35 – blir ifølge departementet i de fleste tilfeller gjennomført med frivillige avtaler etter forhandlinger mellom organisasjon/kommune og grunneiere/brukere, og uten å gjøre bruk av hjemmelen i § 35.

Den foreslåtte endringen av § 35 innebærer ikke endring av praksis med frivillige avtaler. Man ønsker å oppnå enighet med grunneier, men departementet mener det likevel er behov for hjemmel til inngrepsløyve i loven ettersom slik avtale ikke alltid oppnås med alle aktuelle grunneiere, og som kan gjøre ferdsel i utmark vanskelig for allmennheten. De foreslåtte bestemmelsene i § 35 skal gjøre det mulig å disponere over fremmed grunn. Ved denne type tilrettelegging for ferdsel gjøres store områder mer tilgjengelig for friluftsfolk, bestemmelsen skal virke til at det etterstrebes å få til frivillige avtaler.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bendiks H. Arnesen, Marianne Marthinsen, Torstein Rudihagen, Tor-Arne Strøm og Eirin Sund, fra Fremskrittspartiet, Oskar J. Grimstad, Ketil Solvik-Olsen og Tor Sigbjørn Utsogn, fra Høyre, Nikolai Astrup, Bjørn Lødemel og Siri A. Meling, fra Sosialistisk Venstreparti, Snorre Serigstad Valen, fra Senterpartiet, lederen Erling Sande, og fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, mener friluftsliv har en betydelig egenverdi.

Komiteen mener allemannsretten sikrer allmennhetens tilgang på naturen og mulighet til å utøve friluftaktiviteter i utmark.

Komiteen vil fremheve at allemannsretten med rett til ferdsel, opphold, bading og høsting er en viktig og grunnleggende rettighet som er viktig for rekreasjon i naturen og et aktivt friluftsliv, hvilket har positive konsekvenser for folkehelsen.

Det er komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, oppfatning at allemannsretten bør styrkes og sikres på en tilfredsstillende måte, i tråd med regjeringens intensjon i Prop. 88 L (2010–2011).

Det er komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyres oppfatning at dagens lovverk og gjeldende praksis sikrer allemannsretten på en tilfredsstillende måte, men disse medlemmer deler regjeringens intensjon i Prop. 88 L (2010–2011) om at lovverket kan presiseres på enkelte områder.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at allemannsretten er en viktig del av norsk kultur og tradisjon. Denne retten oppleves i dag som truet av nye brukergrupper som ønsker å ta i bruk naturen på nye måter, men som møtes av stadig flere restriksjoner.

Disse medlemmer viser til at det i enkelte deler av Rondane er lagt ned forbud mot terrengsykling fordi Fylkesmannen mener villreinen blir redd av å se folk på sykkel. På Jæren i Rogaland er det nedlagt forbud mot å surfe langs strendene visse tider av året av hensyn til overvintrende sjøfugl. På Hardangervidda er det lagt restriksjoner på bruk av hest i følge. Etter reglene må det søkes om løyve fra tre ulike fylkesmenn dersom en ønsker å krysse vidda med flere hester i følge. Hardangervidda er også en yndet plass for kiting, som er en av de nyeste friluftaktivitetene med stor appell blant ungdom. Foreløpig er det ingen individuell avgrensing for kiting på vidda, men Fylkesmannen vurderer nå å innskrenke mulighetene for kiting og annen aktivitet som kan forstyrre verneinteressene.

Disse medlemmer viser til programmet «Ut i naturen: Beklager stengt!» som ble sendt på NRK 19. april i år. I programmet problematiseres det stadig økende antallet restriksjoner som legges på nye friluftformer i norske naturområder. Representanter for de nye brukergruppene hevder i programmet at det er en ny forbudskultur på gang i Norge, og mener

friluftsløven og allemannsretten er truet. Det faglige og vitenskapelige grunnlaget for flere av restriksjonene som er iverksatt av fylkesmennene, bestrides av forskere og eksperter i programmet. Blant annet avviser forsker og atferdsbiolog Anders Landberg at bølgesurfere påvirker sjøfugl negativt. Landberg er en av Norges fremste eksperter på kombinasjonen vannsport og sjøfugl. Fylkesmannens representant forsvarer surfeforbudet langs Jærestrendene med at disse interessene fremstår som «rare og litt sære».

Disse medlemmer ønsker å fremheve friluftslivets positive betydning for folkehelsen, og er kritisk til en utvikling hvor nye friluftformer som innbyr til fysisk aktivitet og utfoldelse – og som ikke minst appellerer til barn og unge – underlegges stadig flere restriksjoner. Begrensning av folks mulighet til aktivitet i naturen vil på sikt være til skade, fordi det ødelegger folks naturlige forhold til naturen. Bruk og vern går slik sett hånd i hånd. Disse medlemmer mener det er en stor utfordring for dagens voksegenerasjon å legge forholdene til rette for fysisk aktivitet og friluftaktiviteter blant barn og unge.

Disse medlemmer er glad for at miljøvernminister Erik Solheim på en så tydelig måte har uttrykt forståelse for nye brukergruppers frustrasjon over stadig nye restriksjoner, og at han nå ønsker å åpne for å gi flere tillatelser. Disse medlemmer viser til følgende uttalelser fra miljøvernministeren i NRKs «Ut i naturen» 19. april 2011:

«Det skal ikke være en eneste regel eller restriksjon mer enn nødvendig, og er det for mange så må vi redusere dem.[...] Mange av disse formene har vært nye friluftformer hvor man har tatt i bruk et føre var prinsipp for å se på hvordan disse formene virker før man har gitt tillatelse fordi man har sett at disse ikke er så farlige som man kanskje trodde. Det kan godt hende at tiden nå er moden for å gi flere tillatelser. [...] Vi skal legge til rette så langt det over hodet lar seg gjøre for alle de nye friluftformene. Man må ikke gå i nikkens og gammel utslitt ryggsekk på toppene i Jotunheimen – det finnes mange andre friluftformer som er like bra.»

Disse medlemmer viser til at miljøvernministeren i det samme programmet uttrykte et ønske om å bli husket som den miljøvernministeren som fikk ungdommen tilbake til naturen.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2012 foreta en gjennomgang av friluftsløven og andre tilstøtende lover og regelverk med formål å fjerne restriksjoner mot nye friluftformer i norsk natur og åpne naturen for nye brukergrupper innenfor økologisk bærekraftige rammer.»

Disse medlemmer mener eventuelle utvidelser i allmennhetens rettigheter til å ferdes på annen manns grunn må vurderes i lys av interessekonfliktene dette kan medføre for grunneiere og næringsdrivende i innmark og utmark. Det er vesentlige verdier og arbeidsplasser knyttet til skogsdrift og annen næringsvirksomhet i utmark. Endringer i friluftsløven må ikke medføre en svekkelse av disse næringenes mulighet til å drive på en forsvarlig måte.

Komiteen mener det må være et mål at endringer i friluftsløven bidrar til forutsigbarhet og et lavest mulig konfliktnivå mellom friluftsløvsinteresser på den ene siden og grunneier- og næringsinteresser på den andre siden.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener friluftslivet forvaltes best av dem det angår, i et samarbeid mellom lokale myndigheter, friluftsløvsorganisasjoner, næringsdrivende og grunneiere.

Ferdsel mv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, støtter forslaget i lovproposisjonen om at skogplantefelt blir å regne som utmark, og viser til at det vil bli utarbeidet varsomhetsforskrift, slik at dette blir en forbedring for skogplantefeltene.

Flertallet støtter også den foreslåtte utvidelsen av ferdselsretten på veg og sti i innmark som fører til utmark. Flertallet understreker samtidig at det i proposisjonen er tatt høyde for mulige konflikter med grunneiere og næringsdrivende ved å gi eier og bruker hjemmel til å forby ferdsel som er egnet til å volde nevneverdig skade (på vei eller sti i innmark som fører til utmark), og ved at ferdsel er forbudt dersom den er til utilbørlig fortrenghet eller ulempe for eier eller bruker.

Flertallet mener at slikt forbud for eksempel kan gjøres av sikkerhetshensyn.

Flertallet mener det er viktig at friluftslivet forvaltes både av statlige og lokale forvaltningsorganer, samt at friluftsløvsorganisasjonene får oppgaver innenfor dette feltet. Det er viktig med samarbeid med grunneiere, rettighetshavere, frivillige organisasjoner og næringsaktører for å finne gode løsninger og unngå unødige konflikter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener endring av § 1 a, der skogplantefelt gjøres om fra innmark til utmark, vil bidra til å øke konfliktnivået mellom dem som driver skog og dem som nyter friluftslivet. Det

er i dagens regelverk full anledning til å ferdes i plantefelt så lenge dette skjer på stier eller opparbeidede veier. Skogeierne har plikt til å holde stier og veier gjennom plantefelt åpne for allmennheten.

Disse medlemmer merker seg også at det er full anledning til å ferdes utenfor stier og veier i plantefelt så lenge trærne er høyere enn knehøyde. Det er også anledning til å plukke bær i plantefelt når plantene er høyere enn knehøyde. I lys av de relativt sett små områdene som plantefelt med planter under knehøyde til enhver tid utgjør, vil allmennhetens anledning til å nyte friluftslivet ikke være vesentlig hindret med dagens regelverk. Disse medlemmer mener retten til fri ferdsel i utmark gir gode muligheter til fritt å ferdes i skog og mark i dag, uten at man behøver å åpne for ferdsel som kan skade nyplanting av skog.

Disse medlemmer mener derfor at skogplantefelt fortsatt bør defineres som innmark. Det bør legges til rette på best mulig måte for gode og beskyttede vekstvilkår i sårbare skogplantefelt for å oppmuntre grunneier eller bruker av arealet til å bedrive skogplanting, da det er viktig å vise at plantet skog prioriteres foran viltvoksende løvtrær, busker og kratt slik resultatet ofte blir i ubeplantede områder.

Disse medlemmer går mot de foreslåtte lovendringer i § 3 a.

Disse medlemmer viser til at skogplantefelt utgjør en meget liten del av det samlede friluftsløvsareal, og bevaring av skogplantefelt som innmark jf. dagens lovverk vil således ikke skape mindre areal for rekreasjon, bærplukking m.v. i nevneverdig grad. Disse medlemmer mener likevel det bør klargjøres tydeligere hva som er nøyaktig definisjon på et skogplantefelt, for eksempel med en tidsavgrensning fra plantetidspunktet.

Disse medlemmer går derfor mot den foreslåtte endring i § 1 a.

Disse medlemmer mener videre at det vil være uheldig å utvide retten til å ferdes til fots i innmark til å gjelde alle stier, ikke bare opparbeidet sti som i dag. Det vil likeledes være uheldig å innføre en generell rett til å ri, sykle eller ake på vei eller opparbeidet sti i innmark, selv om denne leder til utmark. Gjeldende praksis med frivillige avtaler mellom grunneiere og friluftslivet om ferdsel på egnede stier og veier over innmark som leder til utmark ivaretar allmennhetens hensyn og hensynet til friluftslivets egen sikkerhet på en tilfredsstillende måte, uten at private grunneiere med vei eller innmark påføres økte belastninger og nye begrensninger i eiendomsretten.

Disse medlemmer mener hensynet til eiendomsrett og råderett over egen eiendom må veie tungt spesielt for områder som ikke er under offentlig eie. Lovforslaget slik det foreligger, åpner for at ferd-

sel til fots kan foregå på all sti på privat innmarkseiendom, og at ferdsel til hest, sykkel, kjelke eller lignende kan skje på privat innmarkseiendom på veg og opparbeidet sti.

Disse medlemmer mener lovforslaget ikke tar hensyn til grunneier eller bruker. Private veier til boliger og hytter, gjerne på steder uten innsyn fra naboer, må i mange tilfeller avstenges fysisk for å hindre hyppige tyverier av eiendommene utført med bil. Slike avstengninger blir ulovlige dersom den private veien kan sies å lede til en eller annen utmark. I Norge er dette nesten alltid tilfellet. Påtvunget åpne veier med økt tyveri med bil kan bli resultatet, da det er naturlig å anta at det er en reell årsak til at veien var stengt i utgangspunktet. Grunneier kan søke kommune om at privat sti og vei beholdes for privat bruk, men har altså ikke lenger råderett over egen eiendom da grunneier er prisgitt velviljen til politikere og fylkesmann.

Disse medlemmer mener friluftinteressene i proposisjonens forslag § 5 må søkes ivaretatt ved frivillige avtaler med grunneier.

Disse medlemmer mener også lovforslagets bestemmelse kan medvirke til at kommunen og friluftslivet ikke anstrenger seg for å komme til frivillige avtaler med grunneier, men heller tar seg til rette på tvers av grunneiers (eller brukers) behov og interesser.

Disse medlemmer går mot de foreslåtte endringer i § 3 a.

Allmennhetens høstingsrett

Komiteen mener det er behov for å klargjøre hva som er gjeldende rett når det gjelder plukking av multer. Plukking av multer er omfattet av den alminnelige høstingsretten, men underlagt følgende begrensninger: I Nordland, Troms og Finnmark fylker er plukking av multer straffbart bare dersom den skjer mot eierens uttrykkelige forbud eller uten at bærene blir spist på stedet. Det innebærer at der eieren eller den bruksberettigede ikke uttrykkelig har nedlagt forbud mot plukking av multer, f.eks. ved å sette opp skilt, kunngjøring i avis e.l., kan allmennheten plukke og ta med seg multer fra muldebærland. For at eier eller bruker skal kunne forby plukking av multer på muldebærland, må utnyttelsen av multene ha økonomisk betydning for ham. Selv om det er nedlagt slikt uttrykkelig forbud, kan allmennheten alltid plukke multer som spises på stedet. For resten av landet kan multene plukkes fritt og det er ingen krav om at de må fortæres på stedet, og de kan altså tas med vekk fra der de er plukket.

Komiteen ønsker en klarere lovtekst enn det som foreslås i proposisjonen, og som vil være i samsvar med gjeldende rett og vedtatte endringer i straf-

feloven og frilufsloven i Ot. prp. nr. 22 (2008–2009) og Innst. O. nr. 73 (2008–2009).

Komiteen foreslår derfor ny lovtekst i § 5 annet ledd, som erstatning for proposisjonens foreslåtte § 5 første ledd annet punktum:

«§ 5 nytt annet ledd skal lyde:

For multer på muldebærland i Nordland, Troms og Finnmark gjelder første ledd bare når eier eller bruker ikke har nedlagt uttrykkelig forbud mot plukking. Uavhengig av et slikt uttrykkelig forbud kan allmennheten alltid plukke multer som spises på stedet.»

Rasting og telting

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener forslaget i lovproposisjonen om ny forskriftshjemmel for å kunne tillate telting nærmere enn 150 meter fra bebodd hus eller hytte i kystnære områder, vil kunne bidra til å heve konfliktnivået mellom friluftsliv og grunneiere, med mindre den stadfester objektive og klare begrensninger i retten til telting nær bebyggelse. En forskrift som utelukkende baserer seg på den enkeltes skjønsmessige vurderinger om hva som er til sjenanse og hva som ikke er til sjenanse, er ikke en løsning som vil stå seg over tid.

Disse medlemmer går derfor mot den foreslåtte lovendringen i § 9.

Lovforslag

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«I lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet gjøres følgende endringer:

§ 13 skal lyde:

§ 13 (Ulovlig stengsel eller forbudsskilt)

Eier eller bruker av grunn må ikke ved stengsel eller på annen måte vanskeliggjøre ferdsel, opphold, bading eller høsting som er tillatt i denne lov, med mindre det tjener hans berettigede interesser og ikke er til utilbørlig fortrensel for almenhetens utøvelse av allemannsrett.

Uten særskilt hjemmel er det ikke tillatt å sette opp skilt eller på annen måte kunngjøre forbud mot ferdsel, opphold, bading eller høsting som er tillatt i denne lov.

Stengsel, skilt eller kunngjøring som er i strid med denne paragraf, kan kreves fjernet etter § 40.

§ 19 skal lyde:

§ 19 (Forholdet til andre lover)

Utøvelse av allemannsretten etter denne lov gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning eller av forskrifter gitt i medhold av lov.

§ 22 annet ledd skal lyde:

Kommunen, fylkeskommunen og fylkesmannen skal arbeide for å fremme friluftsmål innen sitt område. Fylkeskommunen skal etter nærmere retningslinjer fra departementet medvirke i saksbehandlingen i saker som behandles av et statlig organ. Departementet kan tillegge fylkeskommunen ansvaret for nærmere bestemte oppgaver for å fremme og tilrettelegge for friluftslivet.

§ 24 skal lyde:

§ 24 (Forholdet til forvaltningsloven, herunder om kunngjøring og klage)

Når ikke annet er bestemt, gjelder forvaltningsloven for behandling av saker etter denne lov.

For behandlingen av saker etter §§ 14, 18 første ledd, 35 første, annet og tredje ledd og 40 første, annet og tredje ledd gjelder reglene om enkeltvedtak i forvaltningslovens kapittel IV, V og VI. Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen. Fylkeskommunens vedtak kan påklages til Direktoratet for naturforvaltning.

For behandling av saker etter §§ 2 annet ledd, 3 tredje ledd, 3 a annet ledd, 9 fjerde ledd, 15, 16 og 34 gjelder reglene om forskrifter i forvaltningslovens kapittel VII.

Kommunen sørger for at vedtak etter §§ 2 annet ledd, 3 tredje ledd, 3 a annet ledd, 15 og 16 straks blir kunngjort i en eller flere aviser som er alminnelig lest på stedet, og om nødvendig ved oppslag på eiendommen eller på annen måte.

Fylkesmannens vedtak etter §§ 2 annet ledd, 3 tredje ledd, 3 a annet ledd, 15 og 16 kan bringes inn for departementet av eieren eller brukeren av den grunn vedtaket gjelder, av den kommune hvor grunnen ligger, av annen kommune som er interessert i at retten til ferdsel ikke innskrenkes på denne måte, av fylkeskommunen eller av et interessert friluftslag.

§ 35 skal lyde:

§ 35 (Tiltak og inngrepsløyve for å lette ferdsel i utmark)

Kommunen kan varde og merke opp ruter og turstier i utmark, og den kan på bestemte steder bygge klopper eller bruer og sette i verk andre tiltak for å lette ferdselen langs ruter og turstier i utmark.

Kommunen kan gi organisasjoner som har til formål å fremme reise- og friluftsliv, rett til å varde og merke opp ruter og turstier i utmark.

Departementet kan gi regionale organisasjoner som har til formål å fremme reise- og friluftsliv, rett som nevnt i første ledd for ruter og turstier som berører flere kommuner.

Rett til å varde og merke opp ruter og turstier i utmark kan utøves uten forutgående skjønn. Tilsvarende gjelder rett til å bygge klopper eller bruer og sette i verk andre tiltak for å lette ferdselen langs ruter og turstier i utmark dersom kommunen eller departementet i det enkelte tilfelle bestemmer det.

Volder utøvelsen av myndighet skade, kan eieren (eller brukeren) kreve erstatningsspørsmålet avgjort ved skjønn. I saker etter første og annet ledd skal kommunen, og i saker etter tredje ledd skal departementet, erstatte eierens (eller brukerens) skjønnskostnader når ikke skjønnet finner å burde gjøre unntak, fordi erstatningssøkeren har avslått et rimelig forlikstilbud eller uten rimelig grunn har forlangt skjønn. Skjønnet styres av lensmannen, namnsfogden eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver.

Ved merking av ruter og turstier skal eieren (eller brukeren) varsles i god tid før merkingen blir satt i verk. Motsetter han seg merking etter første eller annet ledd, avgjør kommunen om og i tilfelle på hvilken måte merking skal tillates. Tilsvarende avgjør departementet for merking etter tredje ledd.

Overskriften i kapittel VI skal lyde:

Om reaksjoner ved overtredelse m.v.

§ 40 skal lyde:

§ 40 (Stansing, fjerning av ulovlige byggverk, tvangsmulkt m.v.)

Blir noen bygning, inngjerding eller annet arbeid påbegynt i strid med forbud eller pålegg gitt i medhold av denne lov, kan kommunen kreve arbeidet stanst.

Helt eller delvis oppført byggverk, stengsel eller annen innretning, skilt eller kunngjøring som strider mot forbud eller pålegg gitt i eller i medhold av loven, kan kommunen kreve fjernet på den skyldiges kostnad.

Kommunen eller departementet kan ilegge tvangsmulkt dersom ikke stengsler eller skilt til hinder for lovlig ferdsel, bading, opphold eller høsting fjernes. Tvangsmulkten kan fastsettes samtidig med pålegg om fjerning og løper i så fall fra fristoverskridelsen for fjerning. Der tvangsmulkt ikke fastsettes samtidig med pålegg, skal det gis eget forhåndsvarsel om tvangsmulkt. Det kan fastsettes at tvangsmulkten løper så lenge det ulovlige forhold varer, som et engangsbeløp eller som en kombinasjon av løpende

mulkt og engangsbeløp. Tvangsmulkten ilegges den ansvarlige for overtredelsen, og tilfaller kommunen.

Om nødvendig kan politiets hjelp kreves til gjennomføring av tiltak etter denne paragraf.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 1

I lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet gjøres følgende endringer:

§ 13 skal lyde:

§ 13 (Ulovlige stengsler eller forbudsskilt)

Eier eller bruker av grunn må ikke ved stengsel eller på annen måte vanskeliggjøre ferdsel, opphold, bading eller høsting som er tillatt i denne lov, med mindre det tjener hans berettigete interesser og ikke er til utilbørlig fortrenghet for almenhetens utøvelse av allemannsrett.

Uten særskilt hjemmel er det ikke tillatt å sette opp skilt eller på annen måte kunngjøre forbud mot ferdsel, opphold, bading eller høsting som er tillatt i denne lov.

Stengsel, skilt eller kunngjøring som er i strid med denne paragraf, kan kreves fjernet etter § 40.

§ 19 skal lyde:

§ 19 (Forholdet til andre lover)

Utøvelse av allemannsretten etter denne lov gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning eller av forskrifter gitt i medhold av lov.

§ 22 annet ledd skal lyde:

Kommunen, fylkeskommunen og fylkesmannen skal arbeide for å fremme friluftsmål innen sitt område. Fylkeskommunen skal etter nærmere retningslinjer fra departementet medvirke i saksbehandlingen i saker som behandles av et statlig organ. Departementet kan tillegge fylkeskommunen ansvaret for nærmere bestemte oppgaver for å fremme og tilrettelegge for friluftslivet.

§ 24 skal lyde:

§ 24 (Forholdet til forvaltningsloven, herunder om kunngjøring og klage)

Når ikke annet er bestemt, gjelder forvaltningsloven for behandling av saker etter denne lov.

For behandlingen av saker etter §§ 14, 18 første ledd, 35 første, annet og tredje ledd og 40 første, annet og tredje ledd gjelder reglene om enkeltvedtak i forvaltningslovens kapittel IV, V og VI. Kommu-

nens vedtak kan påklages til fylkesmannen. Fylkeskommunens vedtak kan påklages til Direktoratet for naturforvaltning.

For behandling av saker etter §§ 2 annet ledd, 3 tredje ledd, 3 a annet ledd, 9 fjerde ledd, 15, 16 og 34 gjelder reglene om forskrifter i forvaltningslovens kapittel VII.

Kommunen sørger for at vedtak etter §§ 2 annet ledd, 3 tredje ledd, 3 a annet ledd, 15 og 16 straks blir kunngjort i en eller flere aviser som er alminnelig lest på stedet, og om nødvendig ved oppslag på eiendommen eller på annen måte.

Fylkesmannens vedtak etter §§ 2 annet ledd, 3 tredje ledd, 3 a annet ledd, 15 og 16 kan bringes inn for departementet av eieren eller brukeren av den grunn vedtaket gjelder, av den kommune hvor grunnen ligger, av annen kommune som er interessert i at retten til ferdsel ikke innskrenkes på denne måte, av fylkeskommunen eller av et interessert friluftslag.

§ 35 skal lyde:

§ 35 (Tiltak og inngrepsløyve for å lette ferdsel i utmark)

Kommunen kan varde og merke opp ruter og turstier i utmark, og den kan på bestemte steder bygge klopper eller bruer og sette i verk andre tiltak for å lette ferdselen langs ruter og turstier i utmark.

Kommunen kan gi organisasjoner som har til formål å fremme reise- og friluftsliv, rett til å varde og merke opp ruter og turstier i utmark.

Departementet kan gi regionale organisasjoner som har til formål å fremme reise- og friluftsliv, rett som nevnt i første ledd for ruter og turstier som berører flere kommuner.

Rett til å varde og merke opp ruter og turstier i utmark kan utøves uten forutgående skjønn. Tilsvarende gjelder rett til å bygge klopper eller bruer og sette i verk andre tiltak for å lette ferdselen langs ruter og turstier i utmark dersom kommunen eller departementet i det enkelte tilfelle bestemmer det.

Volder utøvelsen av myndighet skade, kan eieren (eller brukeren) kreve erstatningsspørsmålet avgjort ved skjønn. I saker etter første og annet ledd skal kommunen, og i saker etter tredje ledd skal departementet, erstatte eierens (eller brukerens) skjønnskostnader når ikke skjønnet finner å burde gjøre unntak, fordi erstatningssøkeren har avslått et rimelig forlikstilbud eller uten rimelig grunn har forlangt skjønn. Skjønnet styres av lensmannen, namsfogden eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver.

Ved merking av ruter og turstier skal eieren (eller brukeren) varsles i god tid før merkingen blir satt i verk. Motsetter han seg merking etter første eller annet ledd, avgjør kommunen om og i tilfelle på hvilken måte merking skal tillates. Tilsvarende avgjør departementet for merking etter tredje ledd.

Overskriften i kapittel VI skal lyde:
Om reaksjoner ved overtredelse m.v.

§ 40 skal lyde:

§ 40 (Stansing, fjerning av ulovlige byggverk, tvangsmulkt m.v.)

Blir noen bygning, inngjerding eller annet arbeid påbegynt i strid med forbud eller pålegg gitt i medhold av denne lov, kan kommunen kreve arbeidet stanset.

Helt eller delvis oppført byggverk, stengsel eller annen innretning, skilt eller kunngjøring som strider mot forbud eller pålegg gitt i eller i medhold av loven, kan kommunen kreve fjernet på den skyldiges kostnad.

Kommunen eller departementet kan ilegge tvangsmulkt dersom ikke stengsler eller skilt til hinder for lovlig ferdsel, bading, opphold eller høsting fjernes. Tvangsmulkten kan fastsettes samtidig med pålegg om fjerning og løper i så fall fra fristoverskridelsen for fjerning. Der tvangsmulkt ikke fastsettes samtidig med pålegg, skal det gis eget forhåndsvarsel om tvangsmulkt. Det kan fastsettes at tvangsmulkten løper så lenge det ulovlige forhold varer, som et engangsbeløp eller som en kombinasjon av løpende mulkt og engangsbeløp. Tvangsmulkten ilegges den ansvarlige for overtredelsen, og tilfaller kommunen.

Om nødvendig kan politiets hjelp kreves til gjennomføring av tiltak etter denne paragraf.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2012 foreta en gjennomgang av friluftsløven og andre tilstøtende lover og regelverk med formål å fjerne restriksjoner mot nye friluftsfører i norsk natur og åpne naturen for nye brukergrupper innenfor økologisk bærekraftige rammer.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i friluftsløven og straffeløven

I

I lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet gjøres følgende endringer:

§ 1 a første ledd første punktum skal lyde:

Som innmark eller like med innmark reknes i denne lov gårds plass, hustomt, dyrket mark, engslått

og kulturbeite samt liknende område hvor almenhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrenghet for eier eller bruker.

§ 3 a skal lyde:

§ 3 a (*Ferdsel på vei eller sti i innmark*)

Ferdsel i innmark som fører til utmark,

- a) til fots på vei eller sti,
- b) på vei eller opparbeidet sti med ride- eller kløvhest, tråsykkel, kjelke eller liknende, med unntak av organisert aktivitet som sykkeløp og rideklubbaktivitet,

er tillatt hele året, hvis ferdselen kan skje uten å passere gjennom gårds plass eller over hustomt eller uten på annen måte å være til utilbørlig fortrenghet eller ulempe for eier eller bruker.

Kommunen kan, etter samtykke fra eier eller bruker av eiendommen, gi forskrift om å forby ferdsel som er tillatt etter første ledd. Forskriften må stadfestes av fylkesmannen.

Eier eller bruker kan forby ferdsel som er tillatt etter første ledd, hvis ferdselen er egnet til å volde nevneverdig skade.

§ 5 skal lyde:

§ 5 (*Almenhetens høstingsrett*)

Under ferdsel i utmark kan allmennheten høste ville nøtter som skal spises på stedet og plukke og ta med seg ville blomster, planter, bær og vill sopp, samt røtter av ville urter, når det skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet. For multer på muldebærland i Nordland, Troms og Finnmark gjelder dette bare når eier eller bruker ikke har nedlagt forbud mot plukking, og kun for multer som skal spises på stedet.

For multer på muldebærland i Nordland, Troms og Finnmark gjelder første ledd bare når eier eller bruker ikke har nedlagt uttrykkelig forbud mot plukking. Uavhengig av et slikt uttrykkelig forbud kan allmennheten alltid plukke multer som spises på stedet.

§ 9 annet ledd nytt femte punktum skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om å tillate telting nærmere enn 150 meter fra bebodd hus (hytte) i kystnære områder.

§ 13 skal lyde:

§ 13 (*Ulovlig stengsler eller forbudsskilt*)

Eier eller bruker av grunn må ikke ved stengsel eller på annen måte vanskeliggjøre ferdsel, opphold, bading eller høsting som er tillatt i denne lov, med mindre det tjener hans berettigete interesser og ikke

er til utilbørlig fortrenghet for almenhetens *utøvelse av allemannsrett*.

Uten særskilt *hjemmel er det ikke tillatt å sette opp skilt eller på annen måte kunngjøre forbud mot ferdsl, opphold, bading eller høsting som er tillatt i denne lov.*

Stengsel, skilt eller kunngjøring som er i strid med denne paragraf, kan kreves fjernet etter § 40.

§ 19 skal lyde:

§ 19 (*Forholdet til andre lover*)

Utøvelse av allemannsretten etter denne lov gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning eller av forskrifter gitt i medhold av lov.

§ 22 annet ledd skal lyde:

Kommunen, fylkeskommunen og fylkesmannen skal arbeide for å fremme friluftsmål innen sitt område. *Fylkeskommunen skal etter nærmere retningslinjer fra departementet medvirke i saksbehandlingen i saker som behandles av et statlig organ. Departementet kan tillegge fylkeskommunen ansvaret for nærmere bestemte oppgaver for å fremme og tilrettelegge for friluftslivet.*

§ 24 skal lyde:

§ 24 (*Forholdet til forvaltningsloven, herunder om kunngjøring og klage*)

Når ikke annet er bestemt, gjelder forvaltningsloven for behandling av saker etter denne lov.

For behandlingen av saker etter §§ 14, 18 første ledd, 35 første, *annet og tredje* ledd og 40 første, *annet og tredje* ledd gjelder reglene om enkeltvedtak i forvaltningslovens kapittel IV, V og VI. Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen. Fylkeskommunens vedtak kan påklages til Direktoratet for naturforvaltning.

For behandling av saker etter §§ 2 annet ledd, 3 tredje ledd, *3 a annet ledd*, 9 fjerde ledd, 15, 16 og 34 gjelder reglene om forskrifter i forvaltningslovens kapittel VII.

Kommunen sørger for at vedtak etter §§ 2 annet ledd, *3 tredje ledd*, *3 a annet ledd*, 15 og 16 straks blir kunngjort i en eller flere aviser som er alminnelig lest på stedet, og om nødvendig ved oppslag på eiendommen eller på annen måte.

Fylkesmannens vedtak etter §§ 2 annet ledd, 3 tredje ledd, *3 a annet ledd*, 15 og 16 kan bringes inn for departementet av eieren eller brukeren av den grunn vedtaket gjelder, av den kommune hvor grunnen ligger, av annen kommune som er interessert i at retten til ferdsl ikke innskrenkes på denne måte, av fylkeskommunen eller av et interessert friluftslag.

§ 35 skal lyde:

§ 35 (*Tiltak og inngrepsløyve for å lette ferdsl i utmark*)

Kommunen kan varde og merke opp ruter og turstier i utmark, og den kan på bestemte steder bygge klopper eller bruer og sette i verk andre tiltak for å lette ferdsl langs ruter og turstier i utmark.

Kommunen kan gi organisasjoner som har til formål å fremme reise- og friluftsliv, rett til å varde og merke opp ruter og turstier i utmark.

Departementet kan gi regionale organisasjoner som har til formål å fremme reise- og friluftsliv, rett som nevnt i første ledd for ruter og turstier som berører flere kommuner.

Rett til å varde og merke opp ruter og turstier i utmark kan utøves uten forutgående skjønn. Tilsvarende gjelder rett til å bygge klopper eller bruer og sette i verk andre tiltak for å lette ferdsl langs ruter og turstier i utmark dersom kommunen eller departementet i det enkelte tilfelle bestemmer det.

Volder utøvelsen av myndighet skade, kan eieren (eller brukeren) kreve erstatningsspørsmålet avgjort ved skjønn. I saker etter første og annet ledd skal kommunen, og i saker etter tredje ledd skal departementet, erstatte eierens (eller brukerens) skjønnskostnader når ikke skjønnet finner å burde gjøre unntak, fordi erstatningssøkeren har avslått et rimelig forlikstilbud eller uten rimelig grunn har forlangt skjønn. Skjønnet styres av lensmannen, namsfogden eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver.

Ved merking av ruter skal eieren (eller brukeren) varsles i god tid før merkingen blir satt i verk. Motsetter han seg merking etter første eller annet ledd, avgjør kommunen om og i tilfelle på hvilken måte merking skal tillates. Tilsvarende avgjør departementet for merking etter tredje ledd.

Overskriften i kapittel VI skal lyde:

Om reaksjoner ved overtredelse mv.

§ 40 skal lyde:

§ 40 (*Stansing, fjerning av ulovlige byggverk, tvangsmulkt m.v.*)

Blir noen bygning, inngjerding eller annet arbeid påbegynt i strid med forbud eller pålegg gitt i medhold av denne lov, kan kommunen kreve arbeidet stanset.

Helt eller delvis oppført byggverk, stengsel eller annen innretning, skilt eller kunngjøring som strider mot forbud eller pålegg gitt i eller i medhold av loven, kan friluftorganene som nevnt i § 21 kreve fjernet på den skyldiges kostnad.

Kommunen eller departementet kan ilegge tvangsmulkt dersom ikke stengsler eller skilt til hinder for lovlig ferdsl, bading, opphold eller høsting

fjernes etter pålegg fra frilufsorganene som nevnt i § 21. Tvangsmulkten kan fastsettes samtidig med pålegg om fjerning og løper i så fall fra fristoverskridelsen for fjerning. Der tvangsmulkt ikke fastsettes samtidig med pålegg, skal det gis eget forhåndsvarsel om tvangsmulkt. Det kan fastsettes at tvangsmulkten løper så lenge det ulovlige forhold varer, som et engangsbeløp eller som en kombinasjon av løpende mulkt og engangsbeløp. Tvangsmulkten ilegges den ansvarlige for overtreddelsen, og tilfaller kommunen.

Om nødvendig kan politiets hjelp kreves til gjennomføring av tiltak etter denne paragraf.

II

Straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 §§ 399 og 400 oppheves.

III

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff § 412 nr. 50 om endringer i lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet oppheves ny § 10 a.

IV

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 6. juni 2011

Erling Sande

leder

Nikolai Astrup

ordfører

